

Orhan Veli Kanık'ta Yineleme Sanatı

The Art of Repetition in Orhan Veli Kanık

Erdoğan SARACOĞLU¹

Email: erdogan.saracoglu@neu.edu.tr

Orcid No: <https://orcid.org/0009-0005-4730-767X>

ÖZET

Orhan Veli Kanık'ın şiirlerinde yineleme (tekrar), hem biçimsel hem de anlamsal düzlemde önemli bir anlatım aracıdır. Şair, geleneksel şiirin süslü dilini reddederken, gündelik konuşma dilinin doğallığını ve ritmini yinelemeler yoluyla şiire taşır. Sözcük, dize veya düşünce tekrarları; şiirde müzikaliteyi sağlamakla kalmaz, aynı zamanda ironiyi, sıradan olanın estetiğini ve halk diliyle kurulan samimi ilişkiyi güçlendirir.

Yineleme, Orhan Veli'de çoğu zaman bilinçli bir sadelik stratejisidir. Aynı kelimenin ya da ifadenin tekrarı, anlamı derinleştirmekten çok, gündelik hayatın tekdüzelikliğini, insanın basit arzularını ve modern bireyin içsel boşluğunu görünür kılar. Bu yönüyle yineleme, Garip şiirinin temel ilkeleriyle uyumlu olarak, okuru duygusal bir yoğunluktan ziyade düşünsel bir farkındalığa davet eder.

Sonuç olarak Orhan Veli'de yineleme sanatı, klasik şiirdeki ahenk unsurundan farklı olarak, sadelik, ironi ve gerçekçilik ekseninde işlev kazanır; şiiri yapaylıktan arındırarak yaşamın kendisine yaklaşır.

Anahtar kelimeler: Yineleme, Orhan Veli Kanık, Garip Akımı, Sadelik, Gündelik Dil

ABSTRACT

In the poetry of Orhan Veli Kanık, repetition functions as a significant stylistic and semantic device. While rejecting the ornate language of traditional poetry, the poet employs repetition to convey the natural rhythm and simplicity of everyday speech. The repeated use of words, lines, or ideas not only creates a sense of musicality but also reinforces irony, sincerity, and the aesthetic value of ordinary life.

Repetition in Orhan Veli's poems often serves as a deliberate strategy of simplicity. Rather than deepening meaning in a conventional lyrical sense, repeated expressions highlight the monotony of daily life, basic human desires, and the inner emptiness of the modern individual. In this respect, repetition aligns with the core principles of the Garip movement by encouraging intellectual awareness rather than emotional excess.

In conclusion, repetition in Orhan Veli's poetry operates not as a traditional harmonic ornament but as a tool of simplicity, realism, and irony, bringing poetry closer to lived experience.

Keywords: Repetition, Orhan Veli Kanık, Garip Movement, Simplicity, Everyday Language

ÖNSÖZ

Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin en belirleyici kırılma noktalarından biri, şiirin dil, konu ve estetik anlayışında yaşanan köklü dönüşümdür. Bu dönüşümün merkezinde yer alan Orhan Veli Kanık, şiiri

¹ Yrd. Doç. Dr., YDÜ, Fen – Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Lefkoşa, KKTC

gündelik hayatın doğal akışıyla buluşturarak, geleneksel şiir algısını bilinçli bir biçimde sarsmıştır. Onun şiirinde süs, mecaz ve ölçü geri plana çekilirken; sade, yalın ve tekrarlarla güçlenen bir anlatım öne çıkar.

Bu çalışma, Orhan Veli Kanık'ın şiirlerinde yineleme sanatının işlevini ve anlam boyutunu incelemeyi amaçlamaktadır. Yineleme, çoğu zaman basit bir söz sanatı olarak görülse de Orhan Veli'nin şiirinde, bilinçli bir estetik tercih ve poetik duruşun parçası hâline gelir. Tekrar edilen sözcükler ve ifadeler, yalnızca ritim yaratmakla kalmaz; modern insanın sıradanlığı, içsel boşluğu ve hayata karşı geliştirdiği ironik bakışı da görünür kılar.

Bu önsözle birlikte sunulan metin, Orhan Veli'nin şiir dünyasında yinelemenin nasıl bir anlam kurucu unsur olarak kullanıldığını ortaya koymayı; Garip şiirinin temel ilkeleri doğrultusunda, sadelik ile derinlik arasındaki ilişkiyi değerlendirmeyi hedeflemektedir. Çalışmanın, hem edebiyat öğrencileri hem de modern Türk şiirine ilgi duyan okurlar için açıklayıcı ve yol gösterici bir çerçeve sunması amaçlanmıştır.

GİRİŞ

Orhan Veli Kanık, 13 Nisan 1914'te İstanbul'da doğar. Çocukluğu Beykoz ve Beşiktaş'ta geçen Orhan Veli yedi yaşında Galatasaray Lisesi'nin İlkokulu'na yatılı olarak verilir. İlkokulda Fransızcaya karşı büyük ilgi duyan Orhan Veli, çalışkan bir öğrenci olarak hocalarının dikkatini çeker.

1925 yılında annesiyle beraber Ankara'da görev yapan babasının yanına gider ve orada Gazi İlkokulu'nun beşinci sınıfına yazılır.

Bir yıl sonra Ankara Lisesi'ne yatılı öğrenci olarak verilir. Lisede Ahmet Hamdi Tanpınar, Rıfkı M. Meriç gibi hocalardan edebiyat dersi alır. Onların da yönlendirmesiyle edebiyata merak salıp yazı ve şiirler yazmaya başlar. Divan Edebiyatı ile Halk Edebiyatı'nın tüm inceliklerini öğrenir. Aruz ölçüsüyle çok güzel şiirler yazar.

İlkokulun son sınıfında Oktay Rifat'la, bir iki yıl sonra da lisede Melih Cevdetle tanışır. İşte ilerde Garip Hareketi'ne damgasını vuracak olan Orhan Veli, Oktay Rifat ve Melih Cevdet üçlüsü, o günlerde biraraya gelir.

İlk şiirlerini Varlık Dergisi'nde 1936 yılında arkadaşlarıyla birlikte yayınlayan Orhan Veli, bazı şiirlerinde Mehmet Ali Sel takma adını kullanır. Üç arkadaş Türk Edebiyatında yeni bir çıkış açacak olan Garip Şiirlerinde örnekler vermeye, Varlık'ın 15 Eylül 1937 tarihli sayısında başlarlar.

Garip Hareketi'nin şairlerine o dönemin aydınlarının “garip” gözle baktığını gören üç arkadaş, 1941'de ortaklaşa yayınladıkları şiir kitabına Orhan Veli'nin arkadaşı Cavit Yamaç'ın önerisiyle “Garip” adını koyarlar. Böylece Garip, bir kitabın adı olduğu kadar bir akımın da adı olur.

Garip Hareketi, kendinden önceki şiir anlayışlarına ve felsefelerine bir tepkinin ifadesidir. Onlar ölçü ile uyaka karşıdır. Edebi Sanatlar şiirde mutlaka gerekli olan unsurlar değildir. Şiir dilinin, yeni, doğal ve konuşma diline yakın bir anlatım şekline dönüşmesi gerekir. Bu nedenle Orhan Veli şiirlerinde hem kendini zorlayarak sanat yapmak hem de özellikle sıfat kullanmaktan özellikle kaçınmaktadır. Çünkü sanatlı ve süslü anlatıma karşıdır. O, şiirin sözcüklerle yazıldığına inanan bir şairdir. Şiirlerinde kullandığı dil, halkın konuştuğu güncel dildir. Ona göre doğa güzel ve eşsiz bir görünüme sahip olduğu için, doğayı ve güncel olaylarla insanları anlatırken gerçekleri süslemeye gerek yoktur. Gerçeği olduğu gibi, yakın bir biçimde yansıtmak gerekir. Orhan Veli:

Deli eder insanı bu dünya,
Bu gece, bu yıldızlar, bu koku,
Bu tepeden tırnağa çiçek açmış ağaç,

Derken bize yaşama sevgisini derinden duyurur.

Şiirde sanat yapmaktan kaçınan Orhan Veli'nin en çok kullandığı yazınsal sanatlar başta konuşma dilinde de kullanılan anlamla ilgili sanatlar olan Yineleme (Tekrir) sanatı olmak üzere, Tenasüp (İlgileme), Tezat (Karşıtlık) ve İstifham (Sorulama) sanatları gelir.

Bir zamanlar İstanbul Türküsü adlı şiirinde:

“İstanbul'da Boğaziçinde,
Bir fakir Orhan Veli'yim;
Veli'nin oğluyum,
Tarifsiz kederler içinde.
Urumelihisarı'na oturmuşum;
Oturmuş da bir türkü tutturmuşum.”

diyen ve şiirinde yineleme sanatı yapan Orhan Veli, henüz 36 yaşında iken hayata veda etti. O, bugün Rumelihisarı'nda siyah taşlarla örülüp kademe kademe yükselen setler üstünde bembeyaz mermer taşlarından yapılan mezarında bir erguvan ağacının gölgesinde yatmaktadır.

1. Kurumsal Çerçeve ve Şiir Dili

Yineleme sanatının şiirde anlamı pekiştiren ve ritmik yapı oluşturan temel araçlardan biri olduğu, Türk şiiri üzerine yapılan dilbilimsel ve poetik çalışmalarda ayrıntılı biçimde ele alınmıştır (Aksan, 2005). Bu bağlamda yineleme, yalnızca estetik bir unsur değil, aynı zamanda anlam kurucu bir dil stratejisidir.

2. Orhan Veli ve Garip Harekati

Orhan Veli Kanık'ın şiir anlayışı, Garip Hareketi'nin temel ilkeleri doğrultusunda, süslü anlatıma ve geleneksel kalıplara bilinçli bir karşı çıkış olarak değerlendirilmiştir (Bezirci, 1991; Tuncer, 1997). Şairin şiirlerinde konuşma diline yaklaşan yalın anlatım ve yineleme unsurları, bu poetik tavrın belirgin göstergelerindendir (Sazyek, 2006).

3. Şiir Örnekleri ve Metinsel Yineleme

Makale boyunca örneklendirilen şiirler, Orhan Veli'nin **Bütün Şiirleri** adlı eserinden alınmış olup, yineleme sanatının farklı türlerini açık biçimde ortaya koymaktadır (Kanık, 2004). Bu şiirlerde tekrar edilen sözcük ve dizeler, gündelik hayatın tekdüzeliğini ve modern bireyin varoluşsal durumunu görünür kılar (Fuat, 2000).

4. Karşılaştırmalı ve Eleştirel Bağlam

Modern Türk şiirinde yineleme ve şiir dili üzerine yapılan çalışmalar, Orhan Veli'nin poetikasını değerlendirmede karşılaştırmalı bir zemin sunmaktadır. Bu bağlamda Cemal Süreya şiiri üzerine yapılan dil çalışmaları, Garip sonrası şiir anlayışını anlamada tamamlayıcı nitelik taşır (Güneş, 2007).

5. Yineleme Sanatı ve Orhan Veli

Anlamla ilgili sanatların başında gelen Yineleme (Tekrir) sanatı, etkili bir anlatıma ulaşmak, anlamı pekiştirmek ve ses uyumunu sağlamak için şiirdeki bazı sözcük veya söz öbeklerinin yinelenmesiyle (tekrarlanmasıyla) yapılan bir sanattır. Bu yinelemelerin kimi zaman bütün bir dizenin (nakarat gibi) yinelenmesi yoluyla yapıldığı da görülür. Hatta şiirin birinci bendi ile son bendinin aynen tekrarlanarak yapılan yinelemeler de vardır. Metinsel yineleme dediğimiz bu tür yinelemelerde esas amaç, başta anlamın daha da pekiştirilmesini sağlamak ve okuyucunun dikkatini şiirdeki konu üzerinde yoğunlaştırmaktır.

Yineleme sanatı, Türk şiirinin her döneminde ve her türünde görülen bir sanattır. Ayrıca konuşma dilinde de bir anlatım özelliği olarak anlamı pekiştirmek için sık sık farkında olmadan yineleme sanatına başvurulur.

İşte şiirde betimleyici anlayışa, sanatlı ve süslü anlatıma karşı çıkan Orhan Veli, şiirin sadece yalın ve anlaşılır sözcüklerle yazılabileceğini savunur. Bu nedenle onun şiirleri konuşma diline çok yakındır. O, şiirde dize veya parça güzelliğine değil, bütünlüğe önem verir. Kullandığı dil halkın dilidir. Ona göre anlatım düz ve dolaysız olmalıdır. Bu nedenle onun şiirlerinde görülen yazınsal sanatların başında konuşma dilinde de kullanılan yineleme sanatı gelir. İşte biz bu çalışmamızda Orhan Veli'nin şiirlerindeki yineleme sanatı üzerinde duracağız. Vereceğimiz örnekler, Yapı Kredi Yayınlarının Orhan Veli, Bütün Şiirleri adlı kitaptan alınmıştır. Yineleme sanatının çok değişik türleri vardır. Bunlar, dilbilim çalışmalarında kullanılan adlarıyla yinelemenin türleri olarak örnekleriyle ele alınacaktır.

5.1. Çok Ekli Yineleme

Bir sözcüğün değişik eklerle yinelenmesi bu tür, Orhan Veli'nin şiirlerinde oldukça yaygın bir şekilde kullanılmıştır.

Bu dünyada biraz da yaşayalım

O tek başına

Ben tek başıma

(Gölge, s.40)

Hiçbir şeyden çekmedi dünyada

Nasırdan çektiği kadar

(Kitabe-i Seng-i Mezar I, s.45)

Duyarlarsa öldüğünü alacaklılar

Haklarını helal ederler elbet.

Alacağına gelince ...

Alacağı yoktu rahmetlinin.

Beni bu güzel havalara mahvetti.

Böyle havada istifa ettim

Evkaftaki memuriyetimden.

(Kitabe-i Seng-i Mezar II, s.46)

(Güzel Havalara, s.57)

Dizi dizime değer bir tazenin

Çarşafı, ama hafifmeşrep;

(Yolculuk, s.73)

Musiki ruhun gıdasıdır

Musikiye bayılıyorum.

(Eskiler alıyorum, s.80)

Düzce'deyim Yeşil Yurt otelinde.

Otelin önü çarşı,

Salepçiler salep satar otele karşı.

(Yol Türküleri, s.85)

Kıskanma, güzelim, kıskanma;

Senin yerin başka,

Onun yeri başka

(Şanolu Şiir, s.96)

Hürriyete gelin olacaktı, yaşasaydı;

Bu teller onun telleri

Bu duvak onun duvağı işte

(Kapalı Çarşı, s.102)

Ne çamaşıra gidilir artık ne cam silmeye;
Bulaşıksa kendi bulaşıkları.

(Altındağ, s.109)

Dişli, dişliye karşı
Dişlilerin arasında
Güçsüz güçlüye karşı.

(Karşı, s.119)

Bir baş düşünürüm başımda
Bir mide düşünürüm midemde
Bir ayak düşünürüm ayağımda
Ne halledeceğimi bilemem.

(Dalgacı Mahmut, s.120)

Nasıl korku verir sessizlik insana;
İnsan nasıl konuşur kendisiyle;

(Yalnızlık Şiiri, s.122)

Geçen kuşları görürsün hiç olmazsa
Dört duvarı göreceğine.

(Pencere, s.124)

Küçüktüm, küçüktüm,
Oltayı attım denize;

(Macera, s.139)

İnsanlar sevmesini bilir
Yaşamayı sevdiği kadar.

(Aşk Resmigeçidi, s.146)

5.2. Önyinelemeler

Dizelerin başındaki sözcüklerin ya da söz öbeklerinin yinelenmesidir. Önyineleme, Orhan Veli'nin şiirlerinde sık rastladığımız yineleme türlerindendir.

Geç bunları, anam babam, geç;
Geç bunları bir kalem
Bilirim ben yaptığımı.

(Dedikodu, s.44)

Gemilerim, yan yata yata,
Gemilerim, kurşun kalemiyle çizilmiş;
Gemilerim kırmızı bayraklı.

(Gemilerim, s.56)

Ne şu değirmen Ferhat ağanın,
Ne de bu türkü hazin;
Ne açım ne susuz
Ne de gurbet elde yalnız.

(Yol Türküleri, s.88)

Ne atom bombası,
Ne Londra Konferansı;
Bir elinde cımbız,
Bir elinde ayna;
Umurunda mı dünya!

(Cımbızlı Şiir, s.98)

Köpükler ki fena kalpli değil,
Köpükler ki dudaklara benzer;
Köpükler ki insanlarla
Zinaları ayıp değil

(Denizi Özliyenler İçin, s.101)

Ölünce kirlerimizden temizlenir
Ölünce biz de iyi adam oluruz

(Ölüme Yakın, s.103)

Kiminiz kürek çeker, sıya sıya;
Kiminiz midye çıkarır dubalardan;
Kiminiz dümen tutar mavnalarda;
Kiminiz çımacıdır halat başında;
Kiminiz kuştur, uçar, şairâne;
Kiminiz balıktır, pırıl pırıl;
Kiminiz vapur, kiminiz şamandıra;
Kiminiz bulut, havalarda;
Kiminiz çatanadır, kırdığı gibi bacayı
Şıp diye geçer köprü'nün altından;
Kiminiz düdüktür, öter;
Kiminiz dumandır, tüter;
Ama hepiniz, hepiniz ...
Hepiniz geçim derdinde.

(Galata Köprüsü, s.118)

Neler yapmadık şu vatan için!
Kimimiz öldük;
Kimimiz nutuk söyledik.

(Vatan İçin, s.127)

Kimi peygambere inanır;
Kimi saat köstek donanır;
Kimi kâtip olur, yazı yazar;
Kimi sokaklarda dilenir.
Kimi kılıç takar böğrüne;
Kimi uyar dünya seyrine.

(Pireli Şiir, s.130)

Montör Sabri ile
Daima geceleyin
Ve daima sokakta
Ve daima sarhoş konuşuyoruz.

(Montör Sabri, s.204)

Ben ki her akşam yatağında
Onu düşünüyorum
Onu sevdiğim müddetçe
Yatağımı da seveceğim.

(Yatağım, s.207)

Ne başımda bulut gezdiririm,
Ne sırtımda mühür-ü nübüvvet.
Ne İngiliz kıralı kadar mütevaziyim,
Ne de Bay Celâl Bayar'ın
Ahır uşağı kadar aristokrat.

(Ben Orhan Veli, s.216)

Yolum asfalt
Yolum toprak
Yolum meydan
Yolum gökyüzü
Ve ben neler düşünüyorum!

(Veda, s.228)

5.3. Artyinelemeler

Dizelerin sonlarındaki sözcüklerin ya da söz öbeklerinin yinelenmesidir. Bilindiği gibi eski şiirimizde genellikle dörtlülük ya da beyit sonlarında aynı ekin, sözcüğün veya söz öbeğinin yinelenmesine “redif” denir. Fakat bugün şairler redif gibi düzenli olmamakla birlikte şiirlerinde zaman zaman dize ya da bölüm sonunda kimi sözcükleri yinelemektedirler. İşte bu tür yinelemelere Orhan Veli’nin şiirlerinde sık sık rastlamaktayız.

Sarhoş oldum da
Seni hatırladım yine;
Sol elim,
Acemi elim,
Zavallı elim.

(Sol Elim, s.39)

Çayın rengi ne kadar güzel,
Sabah sabah,
Açık havada!
Hava ne kadar güzel
Oğlan çocuk ne kadar güzel
Çay ne kadar güzel.

(Ne Kadar Güzel, s.54)

Çok sevdiğim salatayı bile
Aramaz mi olacaktım
Ben böyle mi olacaktım

(Sevdaya mı Tutuldum, s.55)

Yokuştan bir Döne çıkar
İsa Balı’nın ardından
Hanoğlu Kocabey çıkar
Ayvaz çıkar, Hoylu çıkar;
Bir yandan Köroğlu çıkar.

(Yol Türküleri, s.86)

Bir hastamız var, makine bekliyor.
Bir hastaları varmış, makine bekliyor.

(Yol Türküleri, s.88)

Dağların tepesinden,
Birdenbire denizi göreceğiz,
Denizi Gökke bir göreceğiz.

(Yol Türküleri, s.89)

Kıskanma güzelim kıskanma;
Senin yerin başka,
Onun yeri başka

(Şanolu Şiir, s.96)

Hapishaneler, kelepçeler, idam cezaları;
Sizin için;
Herşey sizin için.

(Sizin İçin, s.114)

Dere tepe bedava,
Yağmur çamur bedava
Camekânlar bedava
Acı su bedava
Esirlik bedava

(Bedava, s.126)

Hayat bulur,
Sıhhat bulur,
Bereket bulur.

(Sıcunun Türküsü, s.133)

Öyle bir yerde olmalıyım ki,
Ne karpuz kabuğu gibi
Ne ışık, ne sis, ne buğu gibi ...
İnsan gibi.

(Dalga, s.135)

Hür olsak der,
Eşit olsak der,
İnsanları sevmesini bilir
Yaşamayı sevdiği kadar.

(Aşk Resmigeçiti, s.144)

Dem bezm-i visalinde heba olmak içindir
Cânım senin uğrunda feda olmak içindir
Nabzım helecânımda sedâ olmak içindir
Cânım senin uğrunda feda olmak içindir
Güzel kadınları severim
İşçi kadınları da severim
Güzel işçi kadınları
Daha çok severim.

(Şarkı, s.183)

(Quantitatif, s.214)

Yol düzdür.
Üzerinden tramvay geçer,
Adamlar geçer,
Kadınlar geçer

(Bebek Suite'i, s.237)

6. Metinsel Yineleme

Halk şiirimizde kullanılan nakarata benzer kalıp halindeki yinelemelere denir. Orhan Veli'nin şiirlerinde görülen bu tür yinelemelerde genellikle iki yazınsal sanat bir aradadır. Hem metinsel yineleme hem de istifham (Sorulama) ya da nida (ünlem) sanatları birlikte kullanılır. Bazı metinsel yinelemelerde dizedeki sözcükler aynen tekrarlanırken, bazı yinelemelerde ise iki dizedeki bir veya iki sözcük ya yer değiştirir ya da yerini farklı sözcüklere bırakır. Örneğin aşağıdaki şiirin başında ve sonunda kullanılan 2 dize hem metinsel yineleme hem ünlem hem de kişileştirme sanatları olarak kullanılmış, ayrıca birinci dizedeki “sakın” sözcüğü yerine, son dizede “ne olur” sözcükleri kullanılmıştır.

Kargalar sakın anneme söylemeyin!

Kargalar ne olur anneme söylemeyin!

(Bayram, s.36)

Gözlerim

Gözlerim nerede?

Gözlerim

Gözlerim nerede?

(Gözlerim, s.41)

Harbe giden sarı saçlı çocuk!

Harbe giden sarı saçlı çocuk!

(Harbe Giden, s.50)

Hava ne kadar güzel!

Çay ne kadar güzel!

(Ne Kadar Güzel, s.54)

Beni bu güzeler havalar mahvetti,

Beni bu güzeler havalar mahvetti.

(Güzel Havalar, s.57)

Nedendir biliyor musun;

Nedendir biliyor musun;

Seni hâlâ seviyorum, eski karım.

(Eski Karım, s.62)

İnanma, ceketim, inanma

İnanma, ceketim, inanma

(Kuşlar Yalan Söyler, s.63)

İstanbul'da Boğaziçi'nde

Bir fakir Orhan Veli'yim;

Veli'nin oğluyum,

Tarifsiz kederler içinde.

İstanbul'da Boğaziçi'ndeyim;

Bir fakir Orhan Veli,

Veli'nin oğlu;

Tarifsiz kederler içindeyim._____

(İstanbul Türküsü, s.74)

Nerde böyle hüzünlenmek o zaman?

Nerde böyle hüzünlenmek o zaman?

(Ah! Neydi benim..., s.100)

Gemiler geçer rüyalarımda,

Allı pullu gemiler, damların üzerinden;

Ben zavallı,

Ben yıllardır denize hasret,

Gemiler geçer rüyalarımda,

Allı pullu gemiler, damların üzerinden;

Ben zavallı,

Ben yıllardır denize hasret,_____

(Denizi Özliyenler İçin, s.101)

Akşamüstüne doğru, kış vakti;

Akşamüstüne doğru, kış vakti;

(Ölüme Yakın, s.103)

Şöhretmiş, kadınmış, para hırsıymış;
Zamanla anlıyor insan dünyayı.
Şöhretmiş, kadınmış, para hırsıymış;
Hepsini unuturuz.

(Ölüme Yakın, s.103)

Kuşlara, yapraklara dönmüşüm,
Pır pır eder durur bahar rüzgârında.
Kuşlara, yapraklara dönmüşüm;
Cümle âzâm isyanda;
Kuşlara, yapraklara dönmüşüm;

(Pırpırlı Şiir, s.105)

İstanbul'u dinliyorum gözlerim kapalı;
İstanbul'u dinliyorum gözlerim kapalı;

(İstanbul'u Dinliyorum, s.115-116)

NOT: Orhan Veli'nin İstanbul'u Dinliyorum adlı şiiri, 6 bentten oluşmaktadır. Her bendin başında ve sonunda yukarıda örneğini verdiğimiz dizeler metinsel yineleme olarak geçmektedir.

Bedava yaşıyoruz, bedava;
Bedava yaşıyoruz, bedava;

(Bedava, s.126)

Su taşırım, eşeğim önümde;
Deh, eşeğim, deh!
Bin kişinin canına can katar günde;
Deh, eşeğim, deh!

(Sucunun Türküsü, s.133)

Öyle bir yerde olmalıyım,
Öyle bir yerde olmalıyım ki

(Dalga, s.135)

Herşey birdenbire oldu.
Herşey birdenbire oldu.

(Birdenbire, s.140)

Düzüldü uçsuz bucaksız alay,
Çingiraklar çalar kapılarda.
Düzüldü uçsuz bucaksız alay,
Bak, son hasad başladı rüzgârda.

(Buğday, s.160)

7. Sözdizimsel Yinelemeler

Aynı sözdizimin kullanıldığı dizelerde ortaya çıkan ve yapısal koşutluğa yol açan bir yineleme türüdür.

Mektup alır efkârlanırım
Rakı içer efkârlanırım
Yola çıkar efkârlanırım
Ne olacak bunun sonu bilemem.

(Efkârlanırım, s.66)

Alışamıyacak mıyım?
Unutamıyacak mıyım?
Güneşten sonra yattım

Güneşten önce kalktım.

(Yol Türküleri, s.86)

Bu dağlardan geçmedinse,
Bu sulardan içmedinse,
Yaşadım deme be ahbap.

(Yol Türküleri, s.87)

Alnın sıcak mı değil mi bilmiyorum;
Dudakların ıslak mı değil mi bilmiyorum;

(İstanbul'u Dinliyorum, s.116)

Kuşlar geçer bulutların üstünden,
Yağmur yağar bulutların üstüne.
Kuşlar geçer trenin üstünden,
Yağmur yağar trenin üstüne
Kuşlar geçer gecenin üstünden,
Yağmur yağar gecenin üstüne.
Ve ay gelir, kuşlar nereye giderse
Güneş doğar yağmurun üstüne.

(Üstüne, s.222)

Bir evin bir köpeği vardı;
Kıvrır kıvırdı, adı Çinçon'du, öldü
Bir de kedisi vardı: Maviş,
Kayboldu.

(Hayat Böyle Zaten, s.224)

Mektepten kaçıyorsun,
Kuş tutuyorsun,
Deniz kenarına gidip
Fena çocuklarla konuşuyorsun,
Duvarlara fena resimler yapıyorsun;

(Fena Çocuk, s.232)

8. Zıt Koşut Yineleme

Bir bölüm ya da dize başındaki sözcük veya söz gruplarının aynı bölüm ya da dize sonunda yinelenmesine zıt koşut yineleme diyoruz. Orhan Veli şiirlerinde, zıt koşut yinelemeyi fazla kullanmamıştır.

Elifbamin yapraklarında
Gemilerim, yelkenli gemilerim.

(Gemilerim, s.56)

İnanma, ceketim, inanma
Kuşların söylediklerine;

(Kuşlar Yalan Söyler, s.63)

Gemiler vardı limanda gemiler
Her biri yeni bir ufka gider.

(Yol Türküleri, s.89)

Kıskanma güzelim kıskanma;
Senin yerin başka,
Onun yeri başka.

(Şanolu Şiir, s.96)

Hele martılar, hele martılar,
Her bir tüylerinde ayrı telaş!

(Gün Olur, s.113)

Sizin için, insan kardeşlerim,
Her şey sizin için;
Gerin, bedenim, gerin;
Doğan güne karşı.

(Sizin İçin, s.114)

(Karşı, s.119)

Pencere, en iyisi pencere;
Geçen kuşları görürsün hiç olmazsa;

(İçerde, s.124)

Bedava yaşıyoruz, bedava;
Hava bedava, bulut bedava

(Bedava, s.126)

Ne hoş, ey güzel Tanrım, ne hoş
Maviliklerde sefer etmek!

(Açsam Rüzgâra, s.164)

İçkiye benzer bişey var bu havalarda.
Kötü ediyor insanı, kötü ...
İçkiye benzer bişey var bu havalarda.
Sarhoş ediyor insanı, sarhoş.

(İçkiye Benzer Bir Şey, s.221)

TARTIŞMA

Orhan Veli Kanık'ın şiirlerinde yineleme sanatının kullanımı, modern Türk şiirinde biçimsel bir tercih olmanın ötesinde, poetik bir tavrın göstergesi olarak değerlendirilmelidir. İncelenen metinler, yinelemenin yalnızca ses ve ritim unsuru olarak değil; anlamı dönüştüren, okurla şiir arasında yeni bir ilişki kuran yapısal bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda yineleme, klasik şiirdeki ahenk ve belagat anlayışından bilinçli bir kopuşu temsil eder.

Makale kapsamında ele alınan örnekler, Orhan Veli'nin tekrarları çoğu zaman ironik bir mesafe kurmak amacıyla kullandığını göstermektedir. Aynı kelimenin ya da ifadenin yinelenmesi, duygusal yoğunluğu artırmaktan ziyade, gündelik hayatın sıradanlığını ve tekrar eden doğasını vurgular. Bu durum, Garip şiirinin “olağan olanı şiirin merkezine yerleştirme” anlayışıyla doğrudan örtüşmektedir. Yineleme, böylece hem içerik hem de biçim düzeyinde anlam kurucu bir işlev üstlenir.

Öte yandan, yineleme sanatının bu şekilde kullanılması, şiirin “basit” ya da “kolay” olduğu yönündeki eleştirileri de yeniden düşünmeyi gerekli kılar. Makalenin ortaya koyduğu üzere, Orhan Veli'de sadelik, yüzeysel bir anlatım değil; aksine bilinçli bir poetik indirgeme ve estetik tercihtir. Yineleme, bu indirgeme sürecinde şiirin taşıyıcı kolonlarından biri hâline gelir ve modern bireyin dünyayla kurduğu mesafeli, ironik ilişkiyi görünür kılar.

SONUÇ

Bu çalışma, Orhan Veli Kanık'ın şiirlerinde yineleme sanatının, geleneksel söz sanatları anlayışından farklı bir işlev üstlendiğini ortaya koymuştur. Yineleme, şairin şiir dilini sadeleştirme çabasının temel araçlarından biri olarak; ritim, ironi ve gerçekçilik ekseninde çok katmanlı bir anlam üretimine katkı sağlamaktadır. Tekrar edilen sözcük ve ifadeler, şiiri süslemekten ziyade, yaşamın kendisine yaklaşır bir etki yaratır.

Elde edilen bulgular, Orhan Veli'nin şiirinde yinelemenin, Garip akımının poetik ilkeleriyle doğrudan bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda yineleme, modern Türk şiirinde “yüksek söylem” yerine “yaşanan hayatı” merkeze alan yeni bir estetik anlayışın taşıyıcısıdır. Şair, tekrar yoluyla okuru duygusal bir coşkuya değil; farkındalığa, düşünmeye ve gündelik olanın şiirselliğini yeniden keşfetmeye davet eder.

Sonuç olarak, Orhan Veli Kanık'ta yineleme sanatı, basit bir teknik unsur değil; şiirin anlam dünyasını kuran, modern Türk şiirinin yönünü belirleyen ve şiiri hayatla yeniden buluşturan temel bir poetik strateji olarak değerlendirilmelidir. Bu yönüyle çalışma, Orhan Veli şiirinin biçim–anlam ilişkisini anlamaya yönelik yapılacak yeni araştırmalar için de sağlam bir zemin sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (2005). *Şiir dili ve Türk şiir dili* (5. bs.). Engin Yayıncılık.
- Bezirci, A. (1991). *Orhan Veli* (8. bs.). Altın Kitaplar.
- Fuat, M. (2000). *Orhan Veli*. Adam Yayınları.
- Güneş, Z. (2007). *Cemal Süreya'nın şiir dili*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kanık, O. V. (2004). *Bütün şiirleri* (9. bs.). Yapı Kredi Yayınları.
- Sazyek, H. (2006). *Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde Garip hareketi* (3. bs.). Akçay Yayınları.
- Tuncer, H. (1997). *Garipçiler*. Akün Yayınları.